



วิชาบูรณาการ กัณฑ์ที่ ๓
(กัณฑ์ศักราช - พุทธคุณ)
สมเด็จพระสังฆราชเจ้า กรมหลวงวชิรญาณวงศ์
(สุจิตโต ม.ร.ว.ชื่น นภวงศ์ ป.เอก)
วัดบวรนิเวศวิหาร กรุงเทพมหานคร

พระธรรมเทศนาในโอกาสจิตกาลทางพระพุทธศาสนา
คณะธรรมยุต
จัดพิมพ์เผยแพร่

อิทานิ ตสฺส ภควโต อรโหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส ปรีนิพฺพานโต ปญฺจาย เอกนวุติ สํวจุจรุคฺตร จตุสตาธิกาณี เทวสํวจุจรสพฺพสุตฺตานิ อติกฺกนฺตานิ ปจฺจุปฺปนฺหนกาเวสน เวสฺยาขมาสฺสสุตฺต สุริยคฺคิยา เควสิตฺติมํ ทินิ จนฺทคฺคิยา วิสฺวาปฺปญฺณมียา ปญฺณเรสี วารเวสน ปน รวิวารโ โหติ เอวํ ตสฺส ภควโต ปรีนิพฺพานา สาสนายูกาลคณฺนา สลฺลกุเขตฺตพฺพชาติ.

โดยพระคุณที่มีบริบูรณ์ในพระองค์ พร้อมทั้งพระธรรมและพระสงฆ์แล้ว มี สัทธาความเชื่อ ปสาทะความเลื่อมใส ตั้งใจชวนช่วยแสวงหาเครื่องสักการะนำมาบูชา ในปุชนียสถานนี้ก็ได้ชื่อว่า ได้บำเพ็ญกุศล คือทำกุศลให้เกิดมีขึ้น เป็นระยะ ๆ สืบเนื่องมาตั้งแต่เมื่อระลึกถึงพระสัมมาสัมพุทธเจ้าโดยพระคุณ ก็เป็นบุญเป็นกุศลที่ทำให้จิตใจยินดีในพระคุณของพระสัมมาสัมพุทธเจ้านั้น เพราะ

พระสัมมาสัมพุทธเจ้า และพระธรรมพระสงฆ์ด้วยพระคุณ ก็เป็นเหตุทำใจให้ชุ่มชื่นผ่อนคลายเป็นบุญเป็นกุศล ไม่เหมือนการเดินทางไปเพื่อประกอบกิจอันยั่วให้เกิด ราคะ โทสะ โมหะ ครั้นมาถึงปุชนียสถานที่ตั้งแห่งการบูชาตั้งนี้แล้ว ก็ตั้งใจเข้ามาใกล้พระสัมมาสัมพุทธเจ้า และพระธรรมพระสงฆ์ด้วยใจ เมื่อเป็นเช่นนี้ก็ทำใจให้ชุ่มชื่นผ่อนคลายเป็นบุญเป็นกุศล ด้วยยึดพระคุณของพระสัมมาสัม-

เมื่อตั้งใจฟังธรรมด้วยดี ก็เป็นเหตุให้ได้รับธรรมเป็นเครื่องกำจัดความไม่รู้ธรรมส่วนหนึ่ง, เมื่อรู้ธรรมแล้วตั้งใจพิจารณาเนื้อความให้เข้าใจเนื้อความของธรรมนั้น ก็เป็นเหตุให้กำจัดความไม่รู้เนื้อความของธรรม ต่อจากนั้นก็ปฏิบัติปฏิบัติปฏิบัติจนเป็นธรรมานุธรรมปฏิบัติ จึงเป็นบุญเป็นกุศลทุกประการ ด้วยประการฉะนี้.

เมื่อพระสัมมาสัมพุทธเจ้าก่อนแต่ตรัสรู้ยังเป็นพระโพธิสัตว์อยู่ ได้ทรงอาศัยผลที่ดีที่ชอบ ทำเหตุที่ดีที่ชอบให้เกิดผลดียิ่งขึ้นไป คือ พระองค์ตั้งใจเล่าเรียนความรู้ที่ยังไม่รู้ให้รู้ขึ้น เมื่อรู้แล้วถึงคราวจะปฏิบัติกิจกิจการงาน ก็ทรงพิจารณาจับเหตุจับผล เลือกปฏิบัติเหตุที่ดีที่ชอบ เว้นเหตุที่ชั่วที่ผิด, จึงได้ทรงประสพผลที่ดี ในการปกครอง ไม่มีข้อที่จะพินิจครหาติเตียนได้, แม้ทรงได้รับคำ

รับยกย่อง ได้รับสรรเสริญอย่างนั้นอย่างนี้, แต่ไม่พิจารณาดูผลที่เกิดเพราะเหตุ เพราะฉะนั้น การปฏิบัติที่เป็นเหตุให้สำเร็จผล จึงไม่ตีสมความประสงค์ และ ก็ไปยกย่องกันแต่เพียงการปฏิบัติเหตุเท่านั้น ไม่ดูถึงผล ไม่พิจารณาถึงผล, พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ก่อนแต่ตรัสรู้ ทรงปฏิบัติเหตุแล้วพิจารณาผลที่เกิดจากเหตุ เมื่อทรงเห็นว่ายังไม่ดีไม่ชอบ ก็ทรงเปลี่ยนเหตุใหม่ ในที่สุดที่ท่านแสดง

ทำไมคนที่เกิดมาจึงต่างๆ กัน โดยชั้นที่นิยมก็เกิดในสกุลสูงบ้าง ปานกลางบ้าง ต่ำบาง มีรูปพรรณสัณฐานดีบ้าง ปานกลางบ้าง เลวบ้าง ฉลาดบ้าง ปานกลางบ้าง โง่บ้าง มั่งคั่งบ้าง ปานกลางบ้าง ชัดสนบ้าง ถ้าจะเป็นเพราะ พระผู้สร้างพระผู้บันดาล สร้างขึ้นแล้ว บันดาลให้เป็นไป ทำไมจึงไม่ทรงบันดาลให้คนที่เกิดมาเสมอๆ เหมือนกันหมด จะได้ไม่ทุกข์ยากลำบาก, ทรง

ตระกูลสูง รูปพรรณสัณฐานงดงาม เลสียฉลาดมั่งคั่ง, แต่เมื่อยังมีชาติ ความเกิด เป็นต้นแล้วก็ต้องมีชา ความเปลี่ยนแปลงชั่วคราวทรุดโทรม มีพยาธิ ความเจ็บไข้ มีมรณะ ความแตกสลายเป็นธรรมดาไม่ล่วงพ้นไปได้ เมื่อทรงพิจารณาด้วยพระปัญญาอันชอบก็ทรงเห็นได้ว่า กายที่เกิดมาจะเป็นกายของคนอันสูงสุด เช่นพระเจ้าจักรพรรดิ ก็ต้องแก่ ต้องเจ็บ ต้องตาย ไม่ว่าจะวัน หรือไม่รอดพ้น

ของไป ความรู้ จำเพาะตัวความรู้ล้วนๆ รู้ที่ไม่ไปยึดถืออะไร ความรู้เกิดเมื่อไร ก็บอกไม่ได้ ความรู้เจ็บหรือไม่ ก็บอกไม่ได้ว่า ความรู้เจ็บ ความรู้แก่หรือไม่ ก็บอกไม่ได้ว่า ความรู้แก่ ความรู้ตายหรือไม่ ก็บอกไม่ได้ว่า ความรู้ตาย เพราะฉะนั้น ถ้าฟังแต่ความรู้ไม่ได้เกิด ไม่ได้แก่ ไม่ได้เจ็บ ไม่ได้ตาย แต่บุคคลที่ต้องเกิด ต้องแก่ ต้องเจ็บ ต้องตาย ก็เพราะไปยึดกายนี่ต้องเกิด ต้อง

ศุกมัสสุ พระพุทธศาสนายูกาล จำเดิมแต่ปรีนิพพาน แห่งพระองค์สมเด็จพระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าใน บัดนี้ล่วงแล้ว ๒๕๙๑ พรรษา ปัจจุบันสมัย โดยสุริยคติ พุทธศักราชมา สิบพันที่ ๒๓ โดยจันทรคติ คติที่ ๑๕ ค่ำ เพ็ญเดือน ๖ อาทิตยวาร พระพุทธศาสนายูกาล นับจำเดิมแต่ ปรีนิพพานแห่งพระองค์สมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้าใน มีนัยอันจะพึงกำหนด

ทำจิตใจให้ชุ่มชื่นผ่อนคลายเบิกบานปราศจาก ราคะ โทสะ โมหะ ไม่เหมือนการระลึกถึงอารมณ์อื่นๆ หรือเรื่องอื่นๆ ที่ทำให้เกิด ราคะ โทสะ โมหะ เพราะฉะนั้น จึงได้ชื่อว่า อนุสสทานุคตริยะ การตามระลึกถึงอย่างประการหนึ่ง เมื่อระลึกถึงพระคุณของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าแล้ว ตั้งใจชวนช่วยแสวงหาเครื่องสักการะมีดอกไม้อุปเทียบเป็นต้น ก็ได้ชื่อว่า เป็นบุญเป็นกุศล เพราะการ

พุทธเจ้าเป็นหลักเป็นประธาน ไม่เหมือนกับเข้าไปใกล้อารมณ์ทั้งหลายที่ยั่วให้เกิด ราคะ โทสะ โมหะ ต่อแต่นั้น เมื่อตั้งใจฟังธรรมที่แสดงพระคุณของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ก็เป็นเหตุให้ได้รับธรรมอันเนื่องมาจากพระสัมมาสัมพุทธเจ้านั้น เมื่อพิจารณาด้วยดีที่ใจ ก็มองเห็นได้ว่าไม่ประกอบด้วย ราคะ โทสะ โมหะ มีแต่จะทำให้ชุ่มชื่นผ่อนคลายเป็นบุญเป็นกุศล ไม่เหมือนการฟังเสียงต่างๆ ที่ยั่วให้เกิด

เพราะฉะนั้น ในบัดนี้จักแสดงพระคุณของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ตามสมควรแก่เวลา เพื่อให้เกิดสัทธาความเชื่อ ปสาทะความเลื่อมใสยิ่งขึ้นไป. พระสัมมาสัมพุทธเจ้านั้น แม้ทรงประกอบด้วยเหตุที่ดีที่ชอบซึ่งเรียกว่า ปุพฺพเพคฺคปฺปญฺญาตา ความเป็นผู้มีบุญที่ท้าวไฉนเบื้องต้น จึงให้สำเร็จผลที่ดีที่ชอบที่เป็นที่ปรารถนามีอุปบัติในสกุลสูง มีรูปพรรณสัณฐานงาม มั่งคั่ง เลสียฉลาด

ทำนายไว้ว่า ถ้าพระองค์อยู่ครองสมบัติของผู้ครองเรือน จะได้เป็นพระเจ้าจักรพรรดิ พระราชาเอกในโลก ก็ไม่ทรงยินดีในผลอันนั้น ทรงหมายมั่นที่จะแสวงหาผลที่ดียิ่งขึ้นไปจนถึงให้พ้นจากความแก่ ความเจ็บ ความตาย เพราะฉะนั้น จึงได้ทรงมุ่งหมายแสวงหาทางปฏิบัติอันเป็นเหตุที่ทรงเห็นว่าดีว่าชอบ, เมื่อทรงแสวงหาทางปฏิบัติที่เป็นส่วนเหตุ อันทรงเห็นว่าดีว่าชอบแล้ว

ไว้ก็คือ ทรงทำจิตใจให้สงบระงับตั้งมั่นไม่หวั่นไหว เพราะขัดส่ายไปรับอารมณ์ต่างๆ จิตที่ตั้งมั่นไม่หวั่นไหว ก็มีรัศมีแจ่มใสรุ่งโรจน์ เหมือนดังเปลวไฟที่ไม่ถูกลมพัด มีเปลวอันตรงก็มีรัศมีส่องไสสว่าง สามารถจะน้อมไปส่องดูสิ่งของต่างๆ ให้เห็นได้ฉะนั้น, เมื่อพระสัมมาสัมพุทธเจ้าก่อนแต่ตรัสรู้ ทรงทำจิตให้ตั้งมั่นไม่หวั่นไหวแล้ว ก็ทรงน้อมจิตที่ตั้งมั่นไม่หวั่นไว้นั้นไปพิจารณา จึง

พิจารณาเห็นว่า เพราะตนเองนั้นแหละทำกรรม กรรมได้แก่กิจการงานที่บุคคลทำ, ถ้าทำดีก็เรียกว่ากุศลกรรม ถ้าทำชั่ว ก็เรียกว่าอกุศลกรรม กรรมที่ท่านั้น ถ้าดีมาก ก็ให้ผลดีมาก ดีปานกลาง ก็ให้ผลดีปานกลาง ดีน้อย ก็ให้ผลดีน้อย ถ้ากรรมที่ทำชั่วมาก ก็ให้ผลชั่วมาก ที่เป็นปานกลาง ก็ให้ผลชั่วเป็นปานกลาง ที่ชั่วน้อย ก็ให้ผลชั่วน้อย เพราะฉะนั้น สัตว์หรือมนุษย์ที่เกิดมาจึงมีต่างๆ กัน

ไปได้ ความไม่รู้ตามเป็นจริง เมื่อไปยึดถือกายเข้าไป ก็ติดอยู่กับกาย ความติดอยู่กับกายเป็นภพ ความยึดถือเป็นอุปาทาน เมื่อมีอุปาทาน ก็มีภพ เมื่อมีภพ ก็มีชาติ เมื่อมีชาติ ก็มีชรา พยาธิ มรณะ เป็นต้นไป, ทรงพิจารณาเห็นตามเป็นจริงเช่นนี้แล้ว ความรู้จริงเห็นจริงนั้น ก็เป็นเหตุให้ปล่อยวางความยึดถือ กายที่เป็นตัวทุกข์ ไม่มีทุกข์สมุทัย เหตุให้เกิดทุกข์เข้าไปครอบงำ ไปผูกพันอยู่

แก่ ต้องเจ็บ ต้องตาย จึงพลอย เกิด แก่ เจ็บ ตายกับกาย จึงเป็นคนหรือเป็นสัตว์ ผู้ซึ่งอยู่ด้วยประการฉะนี้.

พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ทรงรู้ตามเป็นจริงซึ่งเรียกว่าวิชชา และหลุดพ้น จากความยึดถือเกี่ยวข้อ จึงไม่มีภพ ไม่มีชรา พยาธิ มรณะ นี้ชื่อว่าความหลุดพ้นเป็นวิมุติ, พระองค์เป็น วิมุคฺโต ผู้พ้นแล้วด้วยประการฉะนี้. นี้เป็น

นับ ด้วยประการฉะนี้. อนึ่ง วันนี้เป็นคตินี้ที่มีพระจันทร์เต็มดวง เสวยฤกษ์วิสาขะ อันตรงกับวันประสูติ ตรัสรู้ และปรีนิพพานของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ประจวบในวันเดียวกัน. พุทธศาสนิกผู้นับถือพระพุทธศาสนา เมื่อระลึกถึงพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

ชวนช่วยแสวงหาเครื่องสักการะ เพื่อนำมาบูชาพระสัมมาสัมพุทธเจ้า และพระธรรมพระสงฆ์นั้น ทำให้ใจชุ่มชื่นผ่อนคลายเบิกบาน ปราศจาก ราคะ โทสะ โมหะ ไม่เหมือนการประกอบกิจอย่างใดอย่างหนึ่งซึ่งเป็นที่ตั้งทำให้เกิด ราคะ โทสะ โมหะ จึงได้ชื่อว่า เป็นบุญเป็นกุศล อีกประการหนึ่ง และเมื่อได้ตั้งใจดำเนินมาสู่ปุชนียสถานนี้ ในเวลาที่เดินทางมาก็ประกอบด้วยจิตอันดี นึกถึง

ราคะ โทสะ โมหะ เพราะฉะนั้น การระลึกถึงพระคุณของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า หรือระลึกถึงพระสัมมาสัมพุทธเจ้าโดยพระคุณ ตั้งแต่ต้นมาจนถึงเข้ามานั่งเพื่อฟังธรรมเทศนา การแสดงธรรม จึงเป็นบุญเป็นกุศล เพราะทำให้ใจชุ่มชื่นผ่อนคลายเบิกบานในส่วนดีส่วนชอบ ไม่ยั่วให้เกิด ราคะ โทสะ โมหะด้วยประการฉะนี้.

เป็นต้น แต่ถึงเช่นนั้น พระองค์ก็ไม่ทรงหลงในสิ่งที่ดีที่ชอบที่ได้ประสพ, กลับมาอาศัยผลที่ดีที่ชอบที่ทรงประสพนั้น ทำดีทำชอบให้เป็นเหตุที่ดี เพื่อผลที่ดีให้ยิ่งขึ้นไป, ตรงกันข้ามกับผู้ที่ได้อาศัยเหตุที่ดีที่ชอบ ได้บรรลุผลที่ดีที่ชอบอย่างใดอย่างหนึ่งแล้ว ก็หลงผลที่ดีที่ชอบนั้น กลับอาศัยผลที่ดีที่ชอบ ทำเหตุที่ชั่วให้เกิดขึ้นแก่ตัว ทำตัวให้เป็นคนเลว ทำผู้อื่นให้เดือดร้อน.

ทรงปฏิบัติไปจนถึงที่สุด ก็ทรงตรวจดูผลที่ได้ทรงประสพเพราะปฏิบัติเหตุนั้น, ครั้นทรงเห็นว่าผลที่ได้ประสพยังไม่ถึงที่สุด ก็ทรงเปลี่ยนเหตุที่จะฟังปฏิบัติไปใหม่ เพื่อให้ได้ผลที่สมประสงค์ นี่เป็นตัวอย่างที่ดีของบุคคลผู้มุ่งหมายผลที่ดีอย่างใดอย่างหนึ่ง และได้ปฏิบัติเหตุไป ไม่เพียงแต่เลือกเหตุที่ปฏิบัติเท่านั้นขึ้นอวดกันว่า ได้ประพฤติดีประพฤติชอบแล้วอย่างนั้นอย่างนี้ ควรได้

ได้รู้จริงเห็นจริง ความรู้จริงเห็นจริงนั้นตามที่ท่านแสดงไว้ก็คือรู้ว่า พระองค์นี้ ได้เกิดมาแล้วตั้งแต่ชาติที่ ๑ ที่ ๒ ที่ ๓ ที่ ๔ ที่ ๕ จนนับไม่ถ้วน ถึงปัจจุบันชาตินี้ นี่เป็นเหตุให้ไม่ยึดถือกายที่เกิดขึ้นชั่วคราวหนึ่งๆ แล้วก็สลายไป แล้วก็เกิดขึ้นใหม่ แล้วก็สลายไป คงเป็นผู้รู้จักกายตามเป็นจริงอย่างหนึ่ง, ต่อแต่นั้นก็ทรงพิจารณาเพื่อจะรู้ความเป็นไปต่างๆ กันของสัตว์ทั้งหลายว่า เพราะเหตุใด

นี่เป็นเหตุให้หายสงสัยในความเป็นไปต่างๆ ของคนที่เกิดมา ถ้าจะพิจารณาดูตนเองในปัจจุบัน ก็สามารถจะเห็นได้ เพราะทุกๆ คนที่เกิดมาจนบัดนี้ ในบางคราวก็ดี ในบางคราวก็ชั่ว เมื่อสืบสาวหาเหตุว่าดีเพราะอะไร ชั่วเพราะอะไร ก็จะเห็นได้ว่าดี เพราะทำเหตุดี ชั่ว เพราะทำเหตุชั่ว เป็นต่างๆ มาจนบัดนี้ แต่เหตุ นั้น ที่ให้ผลแม้จะเป็นเหตุที่ดีที่ชอบที่เป็นบุญเป็นกุศล ให้ผลให้เกิดใน

กับจิต จึงบรรลุถึงผล คือความหลุดพ้นจากความยึดถือ ไม่มีอุปาทาน, เมื่อไม่มีอุปาทาน ก็ไม่มีภพ เมื่อไม่มีภพ ก็ไม่มีชาติ เมื่อไม่มีชาติ ก็ไม่มีชรา พยาธิ มรณะ คงเป็นผู้รู้ตามเป็นจริง ผู้รู้ไม่ได้มีชาติ ไม่ได้มีชรา ไม่ได้มีพยาธิ ไม่ได้มีมรณะ นี้ตามที่ท่านแสดงไว้ แต่ถ้าจะพิจารณาดูตัวเราเองก็พอที่จะเห็นได้ เราเองมีความรู้อยู่ในตัวด้วยกันทั้งนั้น ถ้าไม่เช่นนั้น ก็ไม่ใช่คน เป็นวัตถุหรือสิ่ง

พระคุณตามที่ท่านแสดงไว้ และเก็บมาพรรณนาโดยย่อ ถ้าเราพิจารณาตามกระแสพระคุณที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงปฏิบัติมาโดยลำดับ และพิจารณาสอดดูที่ต้นว่า เป็นอย่างไร ก็จะพอสันนิษฐานได้แม้อย่างหายๆ หรือพอเห็นทางอันเป็นเหตุที่จะให้เกิดสัทธาความเชื่อ ปสาทะความเลื่อมใสในพระสัมมาสัมพุทธเจ้าโดยพระคุณ ด้วยประการฉะนี้.

ถึงพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นเบื้องต้น ก็เป็นบุญเป็นกุศลด้วยประการฉะนี้.

อิโต ปริ สกุกจํ ธมฺโม โสตฺพุโ ฌเียงหน้าแต่นี้ พึงตั้งใจพึงธรรม
กายิตที่ท่านจักได้แสดงต่อไป เพื่ออบรมลัทธาความเชื่อปสาทะความเลื่อมใส
ให้เจริญตามความสามารถ ด้วยประการฉะนี้.

หมายเหตุ:- ทรงแสดงในวันวิสาขบูชา เวลากลางวัน ถิ่นที่ต้น วันอาทิตย์
ที่ ๒๓ พฤษภาคม ๒๕๓๑ ท่านผู้ที่จะใช้แสดงพึงเปลี่ยนศักราชให้เป็นไปตาม
ปัจจุบัน ที่พิมพ์ไว้นี้ ตามวัน เดือน ปี ที่ทรงแสดง.